

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro
2016 m. d. įsakymu Nr. V-

PILIE TINIO IR TAUTINIO UGDYMO 2016–2020 METŲ TARPINSTITUCINIS VEIKSMŲ PLANAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Pilietinio ir tautinio ugdymo 2016–2020 metų tarpinstituciniame veiksmų plane (toliau – veiksmų planas) pateikta esamos būklės analizė, tikslai, uždaviniai, priemonės, veiklos, vertinimo rodikliai ir kriterijai.

2. Veiksmų plano paskirtis – sudaryti sąlygas veiksmingam pilietiniam ir tautiniam ugdymui(si), koordinuojant institucijų veiklą.

3. Veiksmų planas parengtas, atsižvelgiant į Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“, 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą, Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, Valstybinę švietimo 2013–2022 metų strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745 „Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo“, Nacionalinio saugumo strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“, Nacionalinę jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1715 „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos patvirtinimo“ (toliau – Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa), Strateginio planavimo metodiką, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 „Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ ir įvertinus Vietos bendruomenių savivaldos 2013–2015 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. A1-71 „Dėl Vietos bendruomenių savivaldos 2013–2015 metų programos patvirtinimo“, Tautinių mažumų politikos plėtros iki 2015 metų strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1132 „Dėl Tautinių mažumų politikos plėtros iki 2015 metų strategijos patvirtinimo“, vykdymo rezultatus.

4. Veiksmų plane tęsiamos Ilgalaikės pilietinio ir tautinio ugdymo programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. X-818 „Dėl Ilgalaikės pilietinio ir tautinio ugdymo programos patvirtinimo“ (toliau – Ilgalaikė pilietinio ir tautinio ugdymo programa), ir Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-2455 „Dėl Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategijos patvirtinimo“, nuostatos.

5. Veiksmų plane vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Ilgalaikėje pilietinio ir tautinio ugdymo programoje.

II SKYRIUS ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ

6. Reformuojant švietimo sistemą, pilietiniam ir tautiniam ugdymui bendrojo ugdymo mokyklose buvo nuolat skiriamas dėmesys ir sudaromos sąlygos pilietinei ir tautinei savimonei ugdyti. Pilietinis ugdymas apima visas su mokinių veikla susijusias formaliojo ir neformaliojo švietimo sritis, demokratinės mokyklos kultūros plėtojimą, jaunimo dalyvavimą mokyklos savivaldoje, šalies ir tarptautinėse organizacijose. Mokykloje mokiniai įgyja žinių apie šių dienų pilietinę visuomenę, demokratinę valstybę, asmens dalyvavimo tautos gyvenime būdus ir galimybes. Dalyvaudami nevyriausybių organizacijų veikloje, jie įgyja atsakomybės, savarankiškumo, iniciatyvumo, mokosi priimti sprendimus, taikyti įgytas žinias praktinėje veikloje. Tautinio ugdymo turiniu stiprinama asmens tapatybė, savivertė, istorinė ir pilietinė savimonė, siekiant, kad mokiniai išsiskynytų savo tėvynėje, pažindami Lietuvos istorijos ir kultūros pasakojimą, kultūrų įvairovę, tradicijos tęstinumą, asmenybes, kūrusias Lietuvą.

7. Nors vykdomas aktyvus mokinių pilietinis ugdymas, suaugusiųjų švietimas pilietiškumo temomis, ypač svarbus dabartinėje saugumo aplinkoje, yra nepakankamas. Viena vertus, svarbu užtikrinti jų informacinį raštingumą ir atsparumą informacinėms atakoms, vykdomoms žiniasklaidos ir kitomis priemonėmis. Antra vertus, suaugusiųjų autoritetas, jų turimos žinios ir gebėjimas jas perteikti, motyvuoti, ugdyti pilietiškumą ir patriotiškumą prisideda prie jaunimo ugdymo sėkmės, tad būtinas platesnis visuomenės grupių, atsakingų už vaikų ir jaunimo ugdymą, švietimas pilietiškumo srityje.

8. Pilietinis ir tautinis ugdymas yra glaudžiai susijęs su visuomenės informavimo priemonių veikla bei jų skleidžiama informacija. Socialinėje tikrovėje visuomenė apie įvykius ir reiškinius sužino per visuomenės informavimo priemones, todėl, siekiant užtikrinti tinkamą pilietinį ir tautinį ugdymą, būtina užtikrinti efektyvų ir veiksmingą visuomenės informavimo politikos įgyvendinimą. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija 2013 m. pabaigoje inicijavo Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo tyrimą, kurio metu nustatyta, kad Lietuvos gyventojų medijų raštingumas pagal nustatytus kriterijus yra tarp bazinio ir vidutinio lygio. Asmeninės kompetencijos veiksniai juda didėjimo tendencija į pažengusiųjų lygį (medijų naudojimas siekia 98,3 proc., interneto naudojimas – 76,1 proc., spauda pasitiki 35,5 proc., televizija – 38,1 proc., radiju – 46,5 proc., internetu – 37,6 proc., socialiniais tinklais – 25,5 proc.).

Siekiant skatinti pilietiškai atsakingą žiniasklaidą bei visuomenės medijų ir informacinio raštingumo ugdymą, būtina įtraukti į žiniasklaidos raštingumo proceso plėtrą visų lygių žiniasklaidos atstovus, užtikrinti nuolatinę žiniasklaidos stebėseną, tyrimus, kuriant žiniasklaidos naudojimo duomenų bazę, padėsiančią stebėti žiniasklaidos raštingumo plėtrą ir teikti rekomendacijas žiniasklaidos raštingumo ugdymo programoms tobulinti.

9. Remiantis įvairių tyrimų duomenimis, Lietuvos visuomenės pilietinės nuostatos bei elgesys išlieka silpni ir reikalauja nuolatinio dėmesio, sistemingų ir koordinuotų veiksmų siekiant šią situaciją keisti. Pilietinės galios indekso duomenys rodo, kad nors nuo 2007 m. pilietinis aktyvumas paaugo (pilietinio aktyvumo indeksas pakilo nuo 27,4 2007 m. iki 38,6 2013 m.), tačiau ilgainiui šis augimas lėtėja ir net stoja, visuomenė vis dar išlieka pasyvi – gyventojai labiau linkę tik aukoti, dalyvauti aplinkos tvarkymo veiklose ar vietos bendruomenės veikloje, o į kitas veiklas įsitraukia dar rečiau, pavyzdžiui, visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje 2014 m. dalyvavo 9 proc., neatlygintinai visuomeninėje, pilietinėje kampanijoje – 6 proc., o nė vienoje iš 17 tirtų pilietinių veiklų per metus nė karto nedalyvavo net ketvirtadalis visuomenės – 26 proc. gyventojų. Nepaisant teigiamo pilietinio aktyvumo indekso pokyčio, Lietuvos visuomenėje mažai (arba tik laikinai) kinta pilietinės įtakos suvokimas (visuomenėje paprastų piliečių įtaka sprendimų priėmimui vertinama labai menkai), mažai domimasi politika, nusiteikimas veikti taip pat yra itin silpnas. Pilietinė veikla daugumos gyventojų siejama su įvairiomis rizikomis, o pilietinį pasyvumą sustiprina paplitęs nepasitikėjimas įvairiomis valdžios institucijomis, nusišalinimas nuo viešųjų reikalų.

Problemos ypač išryškėja, Lietuvos visuomenę palyginant tarptautiniu kontekstu – pavyzdžiui, Europos socialinio tyrimo 2013 m. duomenimis, Lietuvos gyventojai mažiausiai iš visų Europos valstybių domisi politika (20 proc. besidominčių Lietuvoje, visų šalių vidurkis – 44 proc.), mažiausiai dalyvauja rinkimuose (52 proc. Lietuvoje, visų šalių vidurkis – 70 proc.), rečiau nei kitų valstybių gyventojai yra patenkinti demokratijos veikimu šalyje (patenkintų ir labiau patenkintų demokratijos veikimu šalyje Lietuvoje – 41 proc., visų tirtų šalių vidurkis – 48 proc.).

10. Lietuvoje paskutiniaisiais metais įvairiuose rinkimuose dalyvauja apie pusė rinkėjų, tačiau tarp jaunimo balsuojančiųjų dalis, nors kasmet ir po truputį auganti, išlieka mažesnė nei visoje visuomenėje. Remiantis Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis, 2012 m. Seimo rinkimų pirmajame ture jaunų žmonių (18–34 m.) dalyvavo tik 18 proc. (bendras rinkėjų aktyvumas – beveik 53 proc.), 2014 m. Prezidento ir Europos Parlamento rinkimų pirmajame ture balsavo 37 proc. (bendras rinkėjų aktyvumas – 52 proc.), o 2015 m. vykusiuose savivaldybių tarybų rinkimuose jaunų žmonių, dalyvavusių rinkimuose, sumažėjo iki 31 proc.

Kita vertus, kitose (ne rinkimų) srityse Lietuvos jaunimas yra aktyvesnis ir labiau pasitikintis savo pilietinėmis galiomis nei visa visuomenė. 2010 m. Lietuvos Pilietinės galios indekso tyrimo metu apskaičiuotas jaunimo Pilietinės galios indeksas ir 2012 m. bei 2014 m. matuoti mokinių pilietinės galios indeksai gerokai aukštesni nei visos visuomenės (atitinkamai lygūs 38,9, 47,6 bei 52,4, kai visuomenės indeksai buvo lygūs 35,5, 35,0 ir 34,0). Minėti tyrimai atskleidė, kad jauni žmonės labiau tiki savo pačių galia paveikti sprendimus, svarbius visuomenei, yra aktyvesni, taip pat daugiau jaunų žmonių nurodo, kad imtųsi organizuoti veiklą, jeigu bendruomenei iškiltų kokia nors rimta problema.

Tačiau nors jaunimas didesniu aktyvumu visuomeniniuose reikaluose, pilietinės įtakos suvokimu išsiskiria iš kitų Lietuvos gyventojų, palyginti su kitomis šalimis, Lietuvos jaunimas atrodo silpniau. Pavyzdžiui, 2013 m. visoje Europos Sąjungoje atliktos „Europos jaunimas: dalyvavimas demokratiname gyvenime“ apklausos duomenys rodo, kad svarbiausia priežastimi nebalsuoti rinkimuose 15–30 metų Lietuvos gyventojai įvardijo įsitikinimą, jog jų balsas nieko nepakeis – tam pritarė 72 proc. respondentų. Lietuva – viena iš tų valstybių, kuriose yra daugiausia šių priežastį nebalsuoti nurodžiusio jaunimo. Lietuvos jaunimas visuomenėje, ypač tarp kitų šalių bendraamžių, išsiskiria ir mažesniu domėjimusi viešaisiais reikalais: šeštosios Europos socialinio tyrimo, atlikto 2013 m., bangos duomenys rodo, kad visiškai nesidominčių politika 15–25 metų respondentų Lietuvoje – 63 proc., t. y. daugiausia iš beveik 30 tirtų šalių.

Tokia situacija, kai, nors ir stebimi nedideli teigiami pokyčiai, jaunimas dažnai suvokia save kaip mažai ką galinčius pakeisti politiniame šalies gyvenime, nesidomi juo ir kai šios amžiaus grupės dalyvavimo rinkimuose rodikliai yra vis dar pakankamai žemi, rodo būtinybę didinti politines jaunimo kompetencijas, skatinti aktyvų jaunimo dalyvavimą šalies pilietiniame gyvenime, visų pirma parodant rinkėjo pareigos svarbą, ir gilinti jų žinias bei domėjimąsi politiniais procesais.

11. Pilietinis ir tautinis ugdymas neturėtų būti paliktas įgyvendinti atskiroms ministerijoms ar kitoms institucijoms, t. y. šis ugdymas susijęs su visų valstybės institucijų veikla, todėl būtina užtikrinti veiksmingą tarpinstitucinį veiksmų koordinavimą. Reikia įdiegti ir šio proceso efektyvumo stebėsenos sistemą, parodančią, kurios veiklos ir priemonės leidžia pasiekti geriausius rezultatus. Svarbu užtikrinti, kad, vykdant ir tobulinant pilietinį ir tautinį ugdymą, būtų nuosekliai remiamasi jau atliktais moksliniais tyrimais arba skatinami tyrimai, skirti atskleisti pilietinį potencialą didinančius socialinius mechanizmus.

12. Šis veiksmų planas rengiamas, atsižvelgiant į skirtingų valstybės institucijų, nevyriausybinių ir kitų organizacijų jau vykdomas sėkmingas priemones, kurių tęstinumą ir stiprinimą svarbu išlaikyti, žvelgiant į tolesnę perspektyvą:

12.1. įgyvendinant Nacionalinę jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programą, siekiama „sudaryti palankias sąlygas nuosekliai ir kokybiškai jaunimo ir su jaunimu dirbančių

organizacijų veiklai, siekiant aktyvesnio jaunimo į(si)traukimo į organizuotą veiklą“. Įgyvendinant Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos priemones, remiamos jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos, siekiant gerinti jų organizacinius gebėjimus, išlaikyti savitumą ir veiklos nuoseklumą, plėtojama jaunimo ir vietos bendruomenių partnerystė, atsižvelgiant į jaunimo interesus, poreikius ir įtraukiant jaunimą į vietos bendruomenių problemų sprendimo procesus, taip pat nevyriausybinių organizacijų skatinamos aktyviau bendradarbiauti su pasaulio lietuvių jaunimu, bendromis pastangomis užtikrinti tautinio identiteto ir kultūros saugojimą bei puoselėjimą, remiami jaunimo organizacijų projektai, padedantys sudaryti sąlygas užsienio lietuvių jaunimui aktyviau įsitraukti į Lietuvos socialinį ir kultūrinį gyvenimą, plėtoti ryšius su Lietuvos jaunimo nevyriausybėmis organizacijomis. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skatina jaunimo pilietines iniciatyvas, jo įsitraukimą į visuomeninę veiklą, rūpinasi jaunimo nevyriausybinių organizacijų stiprinimu;

12.2. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras su partneriais kasmet organizuoja tradicinį konkursą „Lietuvos kovų už laisvę, kariuomenės ir netekčių istorija“;

12.3. Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti vykdo „Švietimo apie totalitarinių režimų nusikaltimus, nusikaltimų žmogiškumui prevencijos ir tolerancijos ugdymo programą“. Šios programos sudėtinės dalys yra pilietinės iniciatyvos, skirtos atmintinoms istorinėms dienoms paminėti;

12.4. nuo 1995 m. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos kasmet organizuoja konkursą „Ką žinai apie Lietuvos kariuomenę“. Mokiniai kviečiami ne tik domėtis šalies istorija, bet ir atkreipti dėmesį į kariuomenės vaidmenį Lietuvos valstybės raidoje, sekti dabartinę jos veiklą ir pasiekimus, taip skatinant jaunimo pasididžiavimą savo valstybe ir kariuomene;

12.5. aktyvių mokyklų moksleiviai kviečiami dalyvauti Lietuvos kariuomenės daliniuose kasmet organizuojamame Krašto apsaugos dienos renginyje, taip suteikiant galimybę dalyvauti paskaitose apie šalies gynybą, karo tarnybos būdus, susipažinti su karine ginkluote ir įranga. Plėtojant glaudesnę karių ir civilių gyventojų bendradarbiavimą, puoselėjant kultūrinės ir istorinės tradicijas, stiprinant nugalėtojų mentalitetą, pasididžiavimą Lietuva ir jos kariuomene, krašto apsaugos sistemos (toliau – KAS) institucijos organizuoja Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos renginius, svarbiausių Lietuvos kariuomenės mūšių minėjimus, visuomenės dienas tarptautinių karinių pratybų metu. KAS atstovai nuolat skaito pranešimus apie grėsmes nacionaliniam saugumui, pilietinį pasipriešinimą, informacinį karą, tarnybą kariuomenėje valstybės ir savivaldybių institucijose, nevyriausybines organizacijas, mokyklose, leidžiami įvairioms amžiaus grupėms skirti leidiniai, vykdomas aktyvus visuomenės informavimas apie tai, kokių veiksmų imtųsi valstybės institucijos ir kaip piliečiai patys turėtų elgtis karo ar ekstremalių situacijų atveju;

12.6. pilietiniu ir tautiniu visuomenės ugdymu taip pat rūpinasi vaikų ir jaunimo, nevyriausybinių organizacijų, įgyvendinančios įvairias iniciatyvas bei programas. Šioje srityje sėkmingai veikia Lietuvos šaulių sąjunga (toliau – LŠS), sutelkdama patriotiškus gyventojus, rengdama juos valstybės gynybai, įgyvendindama jaunųjų šaulių – 11–18 metų LŠS narių – rengimo programą ir organizuodama vasaros stovyklas, kuriose dalyvauja ne tik LŠS nariai;

12.7. daugėja pilietiško ar pilietiško ugdymą skatinančių jaunimo iniciatyvų: mokyklose bei vietos bendruomenėse slypintį potencialą telkiantis ir į demokratinės respublikos kūrimą jį nukreipiantis projektas „Kuriame Respubliką“, kurio metu mokyklos ir vietos bendruomenės mokomos veikti kaip savarankiškos, demokratiškai bendrus reikalus tvarkančios laisvų ir atsakingų žmonių bendrijos. Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos organizuojama informacinė pilietiško skatinimo kampanija „Man ne dzin“, jau nuo 2004 m. skatinanti jaunus žmones dalyvauti rinkimuose ir spręsti patiems, kas jiems atstovaus savivaldos, nacionaliniu ar Europos Sąjungos lygmenimis. Kitas projektas „Baltosios pirštinės“ – nepolitinė rinkimų stebėjimo organizacija Lietuvoje, kuri suteikia galimybę pilietišškai aktyviems visuomenės nariams patiems

stebėti rinkimus. Taip pat prieš kiekvienus rinkimus iniciatyvomis „Žinau, ką renku“ ir „Mokinių rinkimai“ siekiama užtikrinti skaidrią politiką ir raštingą rinkėjo pasirinkimą.

Siekiant puoselėti Lietuvos jaunimo istorinę atmintį bei patriotiškumą, labdaros ir paramos fondas „Jauniems“ rengia jaunimo pilietiškumo ir patriotiškumo ugdymo projektą „Misija Sibiras“. Į pilietiškumo ugdymą bei skatinimą Lietuvoje įsitraukia vis daugiau nevyriausybinių jaunimo organizacijų, kurios vykdo su tuo susijusius projektus, pavyzdžiui, „Pilietiškumo mokykla“, kurios tikslas yra ugdyti jaunimo pilietiškumą ir įsitraukimą į sprendimų priėmimo procesus ir kurti pilietinę visuomenę Lietuvoje.

Daugėja vasaros seminarų, skirtų lituanistiniam akademiniui jaunimo ugdymui, istorinės ir kultūrinės atminties sklaidai tarp studentų, – tai „Literatūros salos“, „Prigimtinės kultūros seminarai“, „Laisvės kovų atmintis“ ir kt., kuriuos greta pagrindinių studijų programų organizuoja aukštosios mokyklos;

12.8. siekdama skatinti pilietiškai atsakingą žiniasklaidą ir ugdyti visuomenės kritinį mąstymą, Kultūros ministerija kasmet rengia diskusijas bei konferencijas, skirtas šiems klausimams aptarti, dalyvauja Europos Komisijos Žiniasklaidos raštingumo ekspertų darbo grupės veikloje, taip pat siekdama kuo didesnio viešumo ir skaidrumo visuomenės informavimo srityje, renka ir skelbia duomenis apie vietinių, regioninių, nacionalinių laikraščių, žurnalų ir informacinės visuomenės informavimo priemonių dalyvius, siekdama gerinti visuomenės kritinio mąstymo kompetencijas ir gebėjimus analizuoti žiniasklaidos procesus, per Kultūros rėmimo fondą finansuoja žiniasklaidos raštingumo projektus;

12.9. Kultūros ministerija inicijuoja ir koordinuoja valstybės švenčių (Lietuvos valstybės atkūrimo dienos, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos, Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos) minėjimo programas. Skatinant pilietiškumą, kartu su kitomis institucijomis organizuojami atmintinių dienų minėjimo renginiai: Lietuvos vėliavos diena, Laisvės gynėjų diena, Gedulo ir vilties diena, Lietuvos žydų genocido atminimo diena, į kuriuos įtraukiami mokiniai, jaunimas, nevyriausybinių organizacijų.

Ugdant visuomenės kultūros savitumo suvokimą, išsaugant ir aktualizuojant istorinę ir kultūrinę atmintį, Kultūros ministerija koordinuoja ir vykdo Lietuvos Respublikos kultūrai ir istorijai nusipelnusių asmenybių reikšmingų sukakčių minėjimų programas, dalyvauja, įgyvendinant atskiras programas, skirtas Lietuvai reikšmingoms istorinėms datoms paminėti.

Skatinant pagarbą demokratinei valstybei, vykdomos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų atminimui įamžinti skirtos priemonės.

Puoselėjant istorijos, kultūros savitumo suvokimą, formuojant tautos tapatumą, rengiamos Lietuvos dainų šventės, kurios suburia didelį skaičių vaikų ir jaunimo.

Šiuolaikinės žinių visuomenės kontekste muziejai, kaip išskirtinės mokymo ir mokymosi vietos, užima ypatingą vietą, nes jų vykdoma edukacinė veikla, kurios pagrindas yra muziejuose sukaupta kultūros, gamtos, socialinių ir visuomeninių ryšių istorija ir patirtis, prisideda prie tautos tapatumo formavimo, kultūros savitumo suvokimo ir istorinės atminties įprasminimo.

12.10. sportas – didelį piliečių susidomėjimą kelianti veiklos sritis, kuri, nepaisant amžiaus ar socialinės padėties, vienija žmones, stiprina jų pilietiškumą ir tautiškumą. Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kasmet organizuoja konkursą „Sportuojanti bendruomenė“, konkurse dalyvauja per 100 bendruomeninių organizacijų. Konkursu siekiama paskatinti vietos gyventojų fizinį aktyvumą, stiprinti bendruomeniškumą. Kasmet organizuojamas ir užsienio lietuvių organizacijų kūno kultūros ir sporto projektų rėmimo konkursas. 2015 m. finansuoti užsienio lietuvių organizacijų projektai iš Liuksemburgo, Belgijos, Vokietijos, Austrijos, Norvegijos, Jungtinės Karalystės, Rusijos, Baltarusijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų. Pasaulio lietuvių sporto žaidynės yra svarbios kaip tapatumo ir lietuviškumo puoselėjimo, ryšių su Lietuva palaikymo forma. Jaunimo pilietinis ir tautinis ugdymas vykdomas, įtraukiant juos į projekto „Vaikų ir jaunimo olimpinis ugdymas šalies mokyklose“ veiklas, mokinių ir studentų olimpinis festivalius. Vaikai ir jaunimas skatinami įgyti atsakomybės,

savarankiškumo, tolerancijos, pagarbos varžovui, mokomi priimti sprendimus, tapti aktyvesniais, sąmoningais piliečiais, tai ateityje skatins jų iniciatyvumą ir aktyvumą pilietinėje veikloje;

12.11. Pietryčių Lietuvoje aktyvėja iniciatyvos ieškoti bendrų istorinių, kultūrinių sąsajų įtraukiant ten gyvenančius tautinių bendrijų atstovus. Sėkmingi bandomieji projektai, nevyriausybinių organizacijų iniciatyva pradėti vykdyti Pietryčių Lietuvoje, gali tapti pavyzdžiu, kaip skatinti tarpkultūrinę komunikaciją, gilinti kalbines, istorines žinias, ugdyti kritinį mąstymą, verslumą ir kitus sėkmingai regiono raidai ypač svarbius gyventojų įgūdžius. Atviras ir abipusiškai naudingas dialogas ypač svarbus tiek Pietryčių Lietuvos, tiek ir kitų Lietuvos regionų gyventojams;

12.12. svarbi pilietinės visuomenės dalis yra nevyriausybinių organizacijos. Siekiant, kad nevyriausybinių organizacijos veiktų efektyviai ir kad jose dalyvautų didesnė visuomenės dalis, svarbu sukurti palankią aplinką jų veiklai plėtotis. Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių plėtros 2014–2016 metų veiksmų planu, patvirtintu Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. A1-179 „Dėl Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių plėtros 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, siekiama sudaryti sąlygas ilgalaikiai nevyriausybinių organizacijų, įskaitant ir bendruomenių organizacijas, plėtrai stiprinant jų institucinius gebėjimus ir plėtojant inovatyvias, visuomenės poreikius geriausiai tenkinančias priemones ir paslaugas.

13. Dėl pasikeitusios šalies ir regiono saugumo aplinkos ir aktyvaus priemonių, kuriomis siekiama daryti įtaką įvairioms Lietuvos gyvenimo sritims, naudojimo dar labiau išaugo piliečių atsakomybės už savo šalį ir pilietinio ugdymo stiprinimo svarba. Lietuva susiduria su įvairialypėmis grėsmėmis ir iššūkiais, todėl būtina sustiprinti visuomenės pilietinį ir tautinį ugdymą:

13.1. besivystanti pilietinė visuomenė: Lietuvos gyventojai netiki visuomeninių organizacijų, piliečių, savo pačių įtaka valdžios priimamiems sprendimams, yra įsitikinę, kad pilietinis aktyvumas kelia riziką. Nors daugiausia pilietinės galios sukaupta mokyklose, o tarp mokinių ji nuolat auga, baigus mokyklą, dėl nepalankios socialinės aplinkos, t. y. nematant teigiamos patirties pavyzdžių tarp artimųjų, jie pradeda prasčiau vertinti savo galimybes daryti įtaką priimamiems sprendimams;

13.2. viešojo ir informacinio erdvė: didelį pavojų visuomenės savimonei kelia viešojoje erdvėje skleidžiama neobjektyvi ir klaidinanti informacija, nukreipta prieš Lietuvos nacionalinio saugumo interesus. Tokia informacija siekiama suklaidinti Lietuvos gyventojus, skatinti nepasitikėjimą Lietuvos valstybe, jos kultūra ir istorija, demokratine santvarka, diskredituoti narystę Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje (NATO) ir jos įsipareigojimą ginti Lietuvą, silpninti Lietuvos gyventojų nusiteikimą ginti valstybę. Be to, viešojoje erdvėje pateikiamoje informacijoje nepakanka pilietinio ir tautinio solidarumo, tebevyrauja valdžios ir valstybės tapatinimas, menkavertiškumo skleidimas. Dėl šių priežasčių svarbu koordinuotomis pastangomis ugdyti visuomenės pasirengimą atsirinkti informaciją ir ją kritiškai vertinti, plėsti pozityvaus, analitinio, edukacinio turinio žiniasklaidoje pasiūlą, viešinti sėkmingus pilietinės veiklos pavyzdžius. Ypač svarbus ir visuomenės kultūrinės, istorinės, tautinės tapatybės stiprinimas, pilietinio ryšio su Lietuvos valstybe formavimas remiantis Lietuvos politinės tautos principais;

13.3. tautinis integralumas: neskyrus pakankamai dėmesio tautinių bendrijų integracijai į Lietuvos politinę, informacinę bei kultūrinę erdvę, nesustiprinus pilietinio ugdymo mokyklose tautinės mažumos mokomąją kalbą bei neformaliojo švietimo įstaigose, suteikiama galimybė kai kurioms šalims aktyviai veikti prieš Lietuvos valstybę, silpninti tautinių bendrijų pasitikėjimą Lietuva, manipuliuojant Lietuvos istorijos faktais;

13.4. tobulintina mokinių pilietinio ugdymo sistema: nepakankamai dėmesio skiriama su visuomenės gyvenimo aktualijomis susijusių kompetencijų ugdymui, pvz., informacinio raštingumo (atsparumo informacinėms grėsmėms), kritinio mąstymo, civilinės saugos įgūdžių ugdymui. Mokytojams trūksta žinių, įgūdžių ir metodinių gairių kokybiškam, įdomiam ir

motyvuojančiam tam tikrų temų dėstymui ir mokinių vertinimui, nėra gerai išvystytos ir nuoseklios mokytojų mokymų ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos. Neišnaudojamas atskirų sričių potencialas pilietiškumui stiprinti. Neišnaudojamos socialinių tinklų galimybės.

III SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

14. Tikslas – pilietinio ir tautinio ugdymo priemonėmis įgalinti Lietuvos pilietį prisiimti asmeninę atsakomybę už Lietuvos dabartį ir ateitį.

15. Šiam tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

15.1. atnaujinti ir tobulinti pilietinį ir tautinį ugdymą;

15.2. stiprinti pilietinį ir politinį aktyvumą, kritinį mąstymą ir bendruomeniškumą;

15.3. sukurti pilietinio ir tautinio ugdymo veiklų valdymo ir stebėsenos sistemą.

IV SKYRIUS PAGRINDINIAI NUMATOMI REZULTATAI

16. Įgyvendinus veiksmų planą, atsižvelgiant į jo tikslą:

16.1. išaugs visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies tapatybe;

16.2. išaugs Pilietinės galios indeksas.

17. Veiksmų plano rezultatai vertinami, baigus jį įgyvendinti. Įgyvendinus veiksmų planą, tikimasi pasiekti šiuos rezultatus:

17.1. išaugs bendroji mokinių Pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė;

17.2. išaugs mokinių pilietinio ugdymo mokykloje veiksmingumo vertinimas;

17.3. išaugs Lietuvos gyventojų dalyvavimas visuomeninių organizacijų ir judėjimų veikloje;

17.4. išaugs Lietuvos gyventojų narystė įvairaus pobūdžio visuomeninėse organizacijose ir sambūriuose;

17.5. išaugs mokinių, dalyvavusių įvairiose jaunimo organizacijose, dalis;

17.6. išaugs santykinis jaunimo aktyvumas rinkimuose;

17.7. išaugs Lietuvos gyventojų, kurie domisi politika, procentas;

17.8. bus vykdomi pilietiškumo ir politinių procesų tyrimai ir visuomenei pristatytos minėtų tyrimų apžvalgos.

V SKYRIUS VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMAS, STEBĖSENA IR ATSKAITOMYBĖ

18. Veiksmų plano vykdymą koordinuoja Švietimo ir mokslo ministerija.

19. Veiksmų plano priemonių vykdytojai yra Švietimo ir mokslo ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba, Užsienio reikalų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas. Kiekvienas vykdytojas prireikęs gali pasitelkti partnerius – bet kuriuos viešuosius ir privačius juridinius asmenis.

20. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu iš veiksmų planą įgyvendinančių institucijų, kitų institucijų ir organizacijų deleguotų atstovų sudaroma Veiksmų plano stebėsenos grupė (toliau – Grupė):

20.1. pagrindinė Grupės veiklos forma yra posėdžiai. Grupė renkasi į posėdžius pagal poreikį, tačiau ne rečiau kaip kartą per pusmetį grupės pirmininko sprendimu ir kvietimu, taip pat teikti pasiūlymą sušaukti posėdį gali kiekvienas Grupės narys arba švietimo ir mokslo ministras;

20.2. Grupė kasmet apibendrina veiksmų plano uždavinių ir priemonių rezultatus, vertina jų efektyvumą ir, remdamasi jais, parengia metines bei baigiamąją ataskaitas, skelbia jas Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje, organizuoja šių ataskaitų viešą svarstymą;

20.3. Grupė teikia išvadas ir rekomendacijas atitinkamiems vykdytojams, prireikus inicijuoja sprendimus dėl tolesnio veiksmų plano vykdymo, vertinimo rodiklių sąrašo papildymo pagal poreikius;

20.4. Grupės darbo organizavimo tvarką nustato jos darbo reglamentas, kurį patvirtina švietimo ir mokslo ministras;

20.5. Grupę techniškai aptarnauja Švietimo ir mokslo ministerija.

21. Veiksmų plano ataskaitos su jose nurodytais įgyvendinimo rezultatais teikiamos suinteresuotoms ministerijoms ir kitoms institucijoms, viešinamos, organizuojant renginius, skelbiant rezultatus žiniasklaidoje ir kitais informavimo būdais.

VI SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

22. Veiksmų planas įgyvendinamas, atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes, iš bendrųjų asignavimų įgyvendinančioms institucijoms, įskaitant Europos Sąjungos paramos lėšų panaudojimą pagal galiojančius teisės aktus.

23. Numatomas veiksmų plano uždavinių ir priemonių įgyvendinimo laikotarpis – 2016–2020 metai. Preliminarus lėšų poreikis veiksmų plano uždaviniams ir priemonėms 2016–2018 metams pateiktas veiksmų plano priede. Preliminarios lėšos 2019–2020 metams bus numatytos naujame veiksmų plano priede.

24. Veiksmų plano įgyvendinimo rezultatai skelbiami įgyvendinančių ministerijų, kitų institucijų interneto svetainėse.

25. Veiksmų plano įgyvendinimas užbaigiamas, kai Švietimo ir mokslo ministerija patvirtina veiksmų plano baigiamąją ataskaitą.
